

Prague, le 12 juin 1985

Chère Jeannie,

avec une grande joie, je pouvais lire ta lettre. Par la même occasion, je voudrais bien répondre. Je te remercie aussi pour des choses envoyées et pour des messages à ma famille.

Tu a écrit que la littérature anglosaxonne est plus riche que la littérature française moderne „et permettant des développements théologiques et philosophiques intéressants“. En mois de mai, il y avait un philosophe américain ici assez bien connu, Richard Rorty (c'était déjà sa deuxième visite dans notre séminaire, après presque 4 ans), et il nous a dit que la philosophie analytique est déjà morte et qu'on ne pense pas vraiment dans des États Unies, qu'on apprend seulement des modes nouvelles européennes. Alors, peut-être que c'est vrai que la littérature anglosaxonne est plus riche – si nous pensons les beaux arts; et surtout les sciences naturelles etc. Je connais un peu une école théologique vraiment intéressante, la théologie processionnelle (je ne sais pas, si c'est correctement traduit, mais l'adjectif „processuel“ n'existe pas probablement, au moins pas dans le Petit Robert). Mais cette théologie s'a développé de la philosophie de Whitehead et de son premier assistant dans des États Unies, Hartshorne. Je ne suis pas sûr si cette théologie est acceptable de point de vue chrétienne, mais philosophiquement elle est extrêmement inspirante. Je ne sais pas si tu la connais; un de mes 'étudiants' privés a récemment écrit sa thèse pour devenir docteur de théologie sur ce thème. Alors, c'est tout ce que je sais. Si tu me pouvais faire connaître quelque chose nouvelle, j'étais bien reconnaissant. Nos connaissances sont parfois fragmentaires. (Rorty savais déjà que je m'intéresse de Whitehead et Hartshorne et de la théologie processionnelle; et il m'a donné quelques livres à plusieurs tirés à part d'articles de Hartshorne.)

C'était une chose tout-à-fait nouvelle pour moi, quand je pouvais lire trois enfants d'adoption. Mon admiration pour cela. Je sais assez bien combien de travail il est nécessaire en avoir soin pour des petits enfants. Ma femme restait presque seule pour cela, aussi, parce que je ne pouvais travailler dans mon branche et je devais faire ma philosophie pendant mon temps libre. Je voudrais bien savoir plus de tes enfants. – En ce qui concerne les miennes, seulement une fille pouvait étudier et faire son baccalauréat normalement, les autres n'étaient pas acceptées (comme mes filles, et cette exception était seulement une conséquence d'un erreur). Mais après un certain temps, c'était possible pour des autres aussi de faire des études extraordinairement. Seulement une pouvais – après 4 ans – commencer des hautes études, et elle les finira cet automne (en biochimie). C'est elle, et puis la plus jeune, alors 18 deuxième – Jeannette et la quatrième – Martina – ont des difficultés aussi avec leur colonne vertébrale. La première s'appelle Petra, et la troisième Stephania – c'est elle qui a des petits.

C'est un peu difficile pour moi de les caractériser comme tu l'a fait avec les tiennes dans ta lettre. La plupart des complications dans leur vie est immédiatement causé par mon style de réagir aux affaires publiques. Je suis heureux que personne d'elles ne me reproche rien. Elles ne me reprochent non plus que nous ne sommes pas émigrés. J'espère que ce n'est pas seulement la conséquence de leur relation à moi, mais aussi parce qu'elles pouvaient comprendre le contexte entier de notre situation. Mais cela dure déjà trop longtemps, tu le sais.

Le danger existe que pour des jeunes il ne sera possible de faire les mêmes choses que nous avons fait. Ma solution était: continuer avec le travail dans une forme privée. Mais j'avais encore la possibilité d'apprendre quelque chose dans la faculté. Mais si je travaille dans des séminaires privés, c'est une solution presque satisfaisante pour moi seulement, mais pas pour des jeunes gens. Aussi les plus talentueux seront handicapés, parce qu'il n'auront aucune possibilité d'être enseignés vraiment systématiquement. Pendant deux ou trois générations depuis 1939, le milieu intellectuel en générale et philosophique spécialement, étaient presque totalement détruits. C'est une situation catastrophale qu'on ne pourra pas réparer que pendant quelques dizaines d'années dans une situation normale. Mais nous ne sommes pas encore dans une situation comme ça.

Je devait probablement finir avec cela. Ce sont des problèmes qu'on ne peut pas comprendre en détail si on ne vit ici.

Alors, encore une fois: je te remercie pour ta lettre et pour des choses. Je veux essayer de nouveau d'écrire la prochaine fois par la poste pour n'être pas dépendant des possibilités occasionnelles. Nous verrons.

Avec mes meilleurs vœux et avec des souvenirs bien amicaux à toi,

Ladislav

P.S. Je dois m'excuser encore pour tant des fautes dans la lettre – et aussi pour avoir écrit sur la machine (j'ai aussi certaines difficultés avec l'écriture).

[překlad z francouzštiny – DeepL]

Praha, 12. června 1985

Drahá Jeannie,

s potěšením jsem si přečetl Váš dopis. Rád bych využil této příležitosti a odpověděl Vám. Rád bych Vám také poděkoval za věci, které jste mi poslala, a za vzkazy mé rodině.

Napsala jste, že anglosaská literatura je bohatší než moderní francouzská literatura "a umožňuje zajímavý teologický a filozofický vývoj". V květnu tu byl známý americký filosof Richard Rorty (byla to už jeho druhá návštěva našeho semináře, po téměř čtyřech letech) a řekl nám, že analytická filosofie je už mrtvá a že ve Spojených státech vlastně nemyslíme, že se učíme jen podle nové evropské módy. Možná je tedy pravda, že anglosaská literatura je bohatší - když si odmyslíme výtvarné umění a hlavně přírodní vědy atd. Vím něco o teologické škole, která vznikla ve Spojených státech. Vím něco o opravdu zajímavé teologické škole, procesní teologii (nevím, jestli je to správně přeloženo, ale přídavné jméno "procesní" asi neexistuje, alespoň ne v Petit Robertovi). Tato teologie se však vyvinula z filozofie Whiteheada a jeho prvního asistenta ve Spojených státech, Hartshorna. Nejsem si jist, zda je tato teologie přijatelná z křesťanského hlediska, ale z filozofického hlediska je nesmírně inspirativní. Nevím, zda ji znáte; jeden z mých soukromých "studentů" o ní nedávno napsal doktorskou práci. Takže to je vše, co vím. Kdybyste mi mohla sdělit něco nového, byl bych vám velmi vděčný. Naše znalosti jsou někdy kusé. (Rorty už věděl, že se zajímám o Whiteheada a Hartshorna a procesuální teologii; a dal mi několik knih a několik výtisků Hartshornových článků).

Byla to pro mě úplně nová věc, když jsem mohl číst tři adoptované děti. Můj obdiv k tomu. Vím dost dobře, kolik práce je starat se o malé děti. Moje žena se o to také skoro až příliš starala, protože jsem nemohl pracovat ve svém oboru a musel jsem se ve volném čase věnovat filozofii. Rád bych se o vašich dětech dozvěděl víc. - Co se týče mých, jen jedna dívka mohla normálně studovat a dělat maturitu, ostatní nebyly přijaty (stejně jako moje dcery, a tato výjimka byla jen důsledkem omylu). Ale po nějaké době bylo možné studovat i pro ostatní. Jen jedna mohla - po čtyřech letech - nastoupit na vysokou školu, kterou dokončila letos na podzim (obor biochemie). Je nejmladší a 18 dalších - Jeannette a Martina - má také problémy s páteří. První se jmenuje Petra a třetí Stephania - to je ta s dětmi.

Je pro mě trochu obtížné je charakterizovat, jako jsi to udělala ty se svými v dopise. Většina komplikací v jejich životě je bezprostředně způsobena mým stylem reagování na veřejné záležitosti. Jsem rád, že mi nikdo z nich nic nevyčítá. Ani mi nevyčítají, že nejsme emigranti. Doufám, že to není jen kvůli jejich vztahu ke mně, ale také proto, že chápou všechny souvislosti naší situace. Ale jak víte, už to trvá příliš dlouho.

Hrozí, že mladí lidé nebudou schopni dělat stejné věci jako my. Mým řešením bylo pokračovat v soukromé práci. Ale pořád jsem měl možnost se na fakultě něco naučit. Ale když pracuji v soukromých seminářích, je to téměř uspokojivé řešení jen pro mě, ale ne pro mladé lidi. I ti nejtalentovanější budou znevýhodněni, protože nebudou mít možnost se učit opravdu systematicky. Po dvě nebo tři generace od roku 1939 je intelektuální prostředí obecně a filosofické prostředí zvláště téměř úplně detrit. Je to katastrofální situace, kterou za normálních okolností nebudeme schopni napravit ani za několik desetiletí. Ale v takové situaci zatím nejsme.

Tím jsem asi musel skončit. To jsou problémy, které nemůžete do detailu pochopit, pokud tu nežijete.

Takže ještě jednou: děkuji Vám za dopis i za věci. Rád bych se příště opět pokusil psát poštou, abych nebyl závislý na příležitostných možnostech. Uvidíme.

S přáním všeho dobrého a přátelskou vzpomínkou na Vás,

Ladislav

P.S. Musím se ještě jednou omluvit za tolik chyb v dopise - a také za psaní na psacím stroji (mám s psaním také jisté potíže).

[překlad z francouzštiny – Václav Dostál]

Praha, 12. června 1985

(...)

Většina nesnází v jejich [Hejdánkových dcer – pozn. red.] životě je bezprostředně způsobena mým stylem reagování na veřejné záležitosti. Jsem rád, že žádná z nich mi nic nevyčítá. Nevyčítají mi ani to, že jsme neemigrovali. Doufám, že to není jen důsledkem jejich vztahu ke mně, ale také proto, že mohly rozumět celému kontextu naší situace. Ale už to trvá příliš dlouho, to víš.

(...)

Je tu nebezpečí, že mladí už nebudou moci dělat tytéž věci, které jsme dělali my. Mé řešení bylo: pokračovat v práci soukromě. Já jsem ovšem ještě měl příležitost naučit se něčemu na fakultě. Ale pokud pracuji v soukromých seminářích, je to téměř uspokojivé řešení pouze pro mě, nikoli ovšem pro mladé lidi. I ti nejtalentovanější budou hendikepováni, protože nebudou mít žádnou šanci být vyučováni skutečně systematicky. Během dvou nebo tří generací od roku 1939 bylo naše intelektuální prostředí obecně, a filosofické obzvláště, téměř úplně zničeno. Je to katastrofální situace, kterou bude možné napravit jen po několika desetiletích normálního stavu. My se ovšem ještě ani v takovém stavu nenacházíme.

(...)